

MASARYKOVA UNIVERZITA

STŘEDISKO PRO POMOC STUDENTŮM SE SPECIFICKÝMI NÁROKY

Vyjadrovanie pluralizácie v SPJ/ČZJ

PaedDr. et Bc. Roman Vojtechovský

Jesenný semester 2013

Brno, 24. októbra 2013

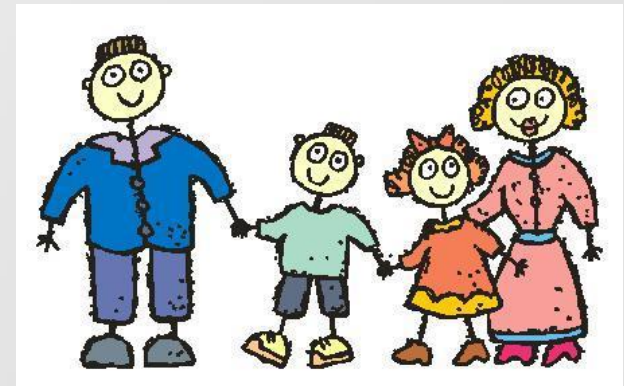
Vyjadrovanie pluralizácie (mnohosti)

- trojrozmerný priestor - dobre viditeľný - vyjadrovanie pluralizácie
- pluralizácia v PJ sa vyjadruje predovšetkým lexikálne
- **spôsoby vyjadrovania mnohosti v SPJ (tiež v ČZJ):**
 1. **reduplikácia (zdvojenie) artikulácie posunku**
 2. **použitie kvantifikátora**
 3. **použitie proformy**
 4. **pridanie plurálového klasifikátora**

1. reduplikácia (zdvojenie) artikulácie posunku

- každé opakovanie pohybu ruky/rúk je vyjadrené na inom mieste artikulácie v závislosti od vizuálneho motivovania predmetov
- napr. DETI - posunok DIEŤA je voľná morféma, ale keď chceme vyjadriť plurál, gramatická morféma je už viazaná na DIEŤA - vyjadruje sa opakovaným pohybom ruky s posunom v trojrozmernom priestore doprava

1. reduplikácia (zdvojenie) artikulácie posunku

- **pohyb ruky sa zvyčajne opakuje trikrát, ale to však neznamená, že tam sú tri objekty**
- **pravidlo k tomuto spôsobu vyjadrovania plurálu: keď sú všetky predmety substantív vyjadrených v posunkoch v slovníkovom tvare s opakovaným pohybom ruky/rúk, tak nie je možné na voľnú morfému priradiť viazanú morfému opakovania pohybu ruky/rúk, čiže nie je možné vykonávať reduplikáciu artikulácie posunku**
 - substantíva s opakovaným pohybom ruky/rúk v SPJ
- napr.: KNIHA, ČAJ, KÁVA, PAPUČE

1. reduplikácia (zdvojenie) artikulácie posunku

- **štyri spôsoby opakovanie artikulácie posunku:**
 - a. s horizontálnym posunom miesta artikulácie doprava** – opakovanie pohybu ruky/rúk obvykle trikrát smerom doprava na iné miesto artikulácie, napr. SLOVÁ, TEXTY, SKRINE, INŠTITÚCIE
 - b. s vertikálnym posunom miesta artikulácie nadol** – opakovanie pohybu ruky/rúk zvyčajne trikrát smerom nadol na iné miesto artikulácie, napr. SLOVÁ, VETY, PRAVÍTKA, POLICE

1. reduplikácia (zdvojenie) artikulácie posunku

- c. so sagitálnym (predozadným) posunom miesta artikulácie dopredu od tela** – opakovanie pohybu ruky/rúk zvyčajne trikrát smerom od tela von na iné miesto artikulácie, napr. PRIECHODY, BILBOARDY, POTRUBIA, LAVICE
- d. bez posunu v trojrozmernom priestore** – opakovanie pohybu ruky/rúk obvykle trikrát bez posunu na iné miesto artikulácie, napr. VETY, LÍSTKY, TORTY, NÁVŠTEVY-KU-MNE

2. použitie kvantifikátora

- **použitie kvantifikátora je vhodné ku každému substantívu**
- 2 spôsoby:
 - a. určitý kvantifikátor** – pridávajú sa čísla väčšie ako jeden k predmetom, napr. päť kníh = PÄŤ+KNIHA, tri poháre = TRI+POHÁR, desať fľaš = DESAŤ+FL'AŠA, tisíc televízorov = TISÍC+TELEVÍZOR

2. použitie kvantifikátora

b. neurčitý kvantifikátor – pripájajú sa často tieto posunkové výrazy:

- **VEĽA** - napr. VEĽA+KNIHA, VEĽA+FLAŠA
- **MÁLO** - napr. MÁLO+KNIHA, MÁLO+PENIAZE
- nepriameho pomenovania **BOHATÝ** (v prenesenom význame ako mať veľké množstvo) - napr. TOPÁNKY+BOHATÝ, NÁUŠNICE+BOHATÝ
- **RÔZNE/INÉ** - napr. jazyky = JAZYK+RÔZNE/INÉ, zákony = ZÁKON+RÔZNE/INÉ, pamiatky = PAMIATKA+RÔZNE/INÉ

2. použitie kvantifikátora

- v SPJ (tiež v ČZJ) kvantifikátor zvyčajne stojí pred predmetom, niekedy i za predmetom, prípadne pred predmetom i za predmetom

2. použitie kvantifikátora

- **inkorporácia** – pre určitý plurál sa včleňujú základné čísla od 2 do 10 do slovníkových tvarov, a tak sa zmenia formy tvaru ruky
 - napr. hodina: DVE-HODINY – DESAŤ-HODÍN, deň: DVA-DNI – DESAŤ-DNÍ, mesiac: DVA-MESIACE – DESAŤ-MESIACOV, rok: DVA-ROKY – DESAŤ-ROKOV
 - tvar ruky TRI je morféma a pohyb ruky a miesto artikulácie ROK tvorí tiež morfému - obe sú viazané morfémy, ktoré označujú plurál

3. použitie proformy

- použitie proformy = použitie klasifikátora, špecifikátora tvaru a veľkosti a zámena
- k posunku v slovníkovom tvare ako voľnej morféme sa ako viazaná morféma pridáva klasifikátor alebo špecifikátor tvaru a veľkosti
- **použitie klasifikátora/špecifikátora tvaru a veľkosti je možno vhodné ku každému substantívu**

3. použitie proformy (klasifikátora)

- podľa predmetov vonkajšej podoby určité **klasifikátory** rozdeľujeme do niekoľkých kategórií:
 - a. predmety zobrazujúce objem tvaru kocky** – na základe vonkajšej podoby objektov zrakom vnímané z vtáčej perspektívy alebo z perspektívy cesty - tvar ruky/rúk $5^=$ / $5^{||}$
 - napr. MESTÁ, OBCHODY, STÁNKY, HRADY - pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s vodorovným posunom do znázorneného štvrt' kruhu sprava nahor

3. použitie proformy (klasifikátora)

b. predmety zobrazujúce objem guľatého tvaru –
na základe vonkajšej podoby objektov zrakom
vnímané z vtáčej perspektívy alebo z perspektívy cesty

- tvar ruky/rúk $5^=$ / $5^{||}$

- napr. JABLKÁ (na strome), HRUŠKY (na strome), GULE (na vianočnom stromčeku) - striedavý pohyb oboch rúk sa zvyčajne opakuje trikrát so zvislým posunom nadol

3. použitie proformy (klasifikátora)

c. predmety zobrazujúce obsah tvaru ležiaceho obdĺžnika – tvar ruky B_0/B_1 /

- napr. KNIHY, PAPIERE, SVETRE, ČASOPISY - pohyb pravej ruky sa zvisle pohybuje plynule smerom hore
- napr. POSTELE, TOPÁNKY, PAPIERE, CHLEBÍČKY - pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s vodorovným posunom doprava

3. použití proformy (klasifikátora)

d. predmety zobrazující obsah tvaru visiaceho obdĺžnika alebo štvorca - tvar ruky 5⁼ / 5^{|||} /

- napr. OBKLADAČKY, FOTOGRAFIE, OBRAZY, OKNÁ - pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s vodorovným posunom doprava

3. použitie proformy (klasifikátora)

e. predmety zobrazujúce dlhý valcovitý tvar - rozdeľujeme do dvoch skupín:

(1) tvar ruky D , napr. CERUZY, PERÁ, CIGARETY - pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s vodorovným posunom doprava (ležiace predmety), alebo pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s vodorovným posunom do malého polkruhu sprava (stojace predmety)

(2) tvar ruky C , napr. FLÁŠE, KONZERVY, KOMPÓTY, SVIEČKY - pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s vodorovným posunom doprava

3. použitie proformy (klasifikátora)

f. predmety zobrazujúce tvar osoby/osôb, prípadne i zvierat - rozdeľujeme do 6 podkategórií podľa tvaru ruky/rúk:

(1) tvar ruky D_0^{III} , napr. ŠTUDENTI, LEKTORI, LINGVISTI, TLMOČNÍCI – pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s vodorovným posunom doprava

3. použitie proformy (klasifikátora)

(2) tvar ruky 4 - sem patria stojace osoby i personifikované zvieratá, napr. jeden rad ľudí stojacich vedľa seba, niekoľko radov ľudí stojacich vedľa seba, dlhý rovný rad ľudí stojacich za sebou, dlhý vlnitý rad ľudí stojacich za sebou, dlhý rad ľudí v štvrt' oblúku stojacich za sebou, kruhový rad ľudí stojaci vedľa seba

- pohyb ruky/rúk artikuluje dlhšie a plynule

3. použitie proformy (klasifikátora)

(3) tvar ruky/rúk 5 :

- napr. kráčajúce mnohopočetné osoby i skupina zvierat – idúci dav ľudí, idúce štrajkujúce osoby, kráčajúce stádo dobytky, bežiacie stádo koní, pohyblivý letiaci roj včiel
 - pohyb oboch rúk sa pohybuje dlhšie a plynule
- napr. pohybujúce mnohopočetné osoby alebo skupina zvierat na jednom mieste – dav ľudí v obchode, pasúce stádo dobytky, pasúce stádo koní, nepohyblivý lietajúci roj včiel
 - pohyb oboch rúk artikuluje dlhšie a vytvára kruhový opakovaný pohyb k sebe

3. použitie proformy (klasifikátora)

(4) tvar ruky/rúk 5= - skupina neurčitého počtu osôb, napr. skupina detí (na pieskovisku), mužstvo futbalistov, skupina chlapcov (v telocvični)

(5) podľa určitého kvantifikátora od 1 do 5 tvary ruky/rúk tvoria D_{\square} , $A_0 \square$, $V \square$, $V_0 \square$, 4 a 5

- jedna ruka môže zastúpiť 1 osobu až 5 osôb a súčasne druhá ruka môže zastúpiť 1 až 5 osôb
- tieto osoby vykonávajú činnosti plynulým pohybom napr. stoja, stretnú sa, minú sa, prenasledujú, premiestňujú sa z miesta na miesto

3. použitie proformy (klasifikátora)

(6) tvar ruky/rúk V^{III} – ide o kľáčiace a sediace osoby,
V / P / – ležiace osoby, P – stojace osoby

- pohyb pravej ruky sa opakuje od určitého kvantifikátora maximálne 5
- od neurčitého kvantifikátora sa pohyb ruky/rúk obvykle opakuje trikrát s rýchlejším horizontálnym posunom alebo vykonáva plynulý pohyb

3. použitie proformy (klasifikátora)

(g) predmety dopravných prostriedkov – ruka v tvare: \uparrow B

- pohyb pravej ruky sa zvyčajne opakuje trikrát s horizontálnym posunom doprava alebo plynule so sagitálnym posunom odpredu dozadu

(h) predmety obsahujúce veľký počet z perspektívy cesty - rozdeľujeme do troch podkategórií:

(1) tvar rúk \neq , napr. FOTOGRAFIE, DOKUMENTY (na pracovnej ploche počítača), VÁZY (v skrini), NÁLEPKY (na chladničke)

- pohyb oboch rúk artikuluje plynule s vertikálnym posunom zhora nadol

3. použitie proformy (klasifikátora)

(2) tvar ruky tvorí 4 ✎, napr. NOHAVICE, KOŠELE, TRIČKÁ, OBLEKY (všetky zavesené v skrini)

- pohyb pravej ruky artikuluje plynule s horizontálnym posunom zľava doprava

(3) tvar ruky tvorí v začiatočnej fáze O ● a v konečnej fáze 5 ✎, napr. KVETY (na lúke), LAMPY (na vianočnom stromčeku), ROZSVIETENÉ-OKNÁ (v paneláku), POULIČNÉ-LAMPY

- striedavý pohyb oboch rúk zvyčajne trikrát s posunom podľa lokalizácie predmetov

3. použitie proformy (klasifikátora) - počet

- napr. POSTELE:

(1) ak sa zreteľne, jasne opakuje klasifikátor na rôznych miestach, to znamená, že je to **určitý počet** postelí na určitých miestach

(2) ak sa opakuje klasifikátor s vykonaním rýchleho, rozsiahleho pohybu ruky s posunom, to znamená, že existuje veľa postelí **bez ohľadu na počet**

3. použitie proformy (klasifikátora) - počet

- je možné kombinovať použitím kvantifikátorov a klasifikátorov, napr. PÄŤ POSTELÍ - dva spôsoby:
 - (1) kvantifikátor PÄŤ, k nemu posunok POSTEL' a opakujúci klasifikátor päťkrát v rade za sebou podľa určitého kvantifikátora
 - (2) kvantifikátor PÄŤ, k nemu posunok POSTEL' a trikrát opakujúci klasifikátor s posunom v priestore

3. použití proformy (klasifikátora)

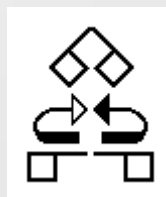
- **posunky artikulované dvoma rukami**
 - jedna ruka zastupuje klasifikátor a druhá ruka totožne
 - klasifikátory zastupující osoby
 - klasifikátory zastupující dopravné prostriedky

3. použitie proformy (špecifikátora)

- **špecifikátory tvaru a veľkosti** - dve kategórie:
 - a. objekty zobrazujúce plošný tvar miestností** -
napr.: spálne = SPAŤ + špecifikátor tvaru miestnosti,
pavilóny = PAVILÓN + špecifikátor tvaru miestnosti,
triedy = TRIEDA + špecifikátor tvaru miestnosti
 - pohyb oboch rúk sa zvyčajne opakuje trikrát s horizontálnym posunom doprava
 - pri tomto špecifikátore tvaru miestnosti sa využíva tento tvar rúk D

3. použitie proformy (špecifikátora)

b. objekty zobrazujúce kopu niečoho - ďalšie
podkategórie podľa tvaru ruky/rúk:

(a) tvar ruky B_0^{III} , napr. cibule = CIBUĽA + špecifikátor veľkosti, zemiaky = ZEMIAKY + špecifikátor veľkosti, cesnaky = CESNAK + špecifikátor veľkosti

- pohyb pravej ruky artikuluje poloblúkom zľava doprava alebo oboch rúk artikuluje zo stredu poloblúkom nadol

(b) tvar ruky: Y , napr. PLNÉ-TAŠKY, PLNÝ-NÁKUP, PLNÝ-VOZÍK-NÁKUPU

- pohyb pravej ruky artikuluje poloblúkom zľava doprava alebo súčasne aj pohyb ľavej ruky

3. použitie proformy (zámena)

- špecifickosť zámen v PJ - informácie o presnej lokalizácii osôb v priestore
- okrem tvarov pre plurál má tiež tvary pre duál, triál a kvadriál
 - napr. DVAJA (ja a ty – inkluzívny plurál), DVAJA (ja a on/ona – exkluzívny plurál), DVAJA (ty a on/ona), DVAJA (on/ona a on/ona), podobne pri ďalších výrazoch TRAJA, ŠTYRIA a PIATI
 - iné výrazy ŠIESTI, SIEDMI, ÔSMI, DEVIATI a DESIATI - zriedkavo

4. pridanie plurálového klasifikátora

- pripája sa výraz artikulujúci PLOCHA
- výraz **PLOCHA** k substantívu sa skôr používa podľa vizuálnej motivovanosti skupiny predmetov z perspektívy cesty alebo vtáčejej perspektívy
- napr. ľudia = ČLOVEK + PLOCHA, lektori = LEKTOR + PLOCHA, kvety = KVET + PLOCHA, ovce = OVCA + PLOCHA - pohyb ruky vytvára polkruh od tela sprava doľava

Vyjadrovanie pluralizácie pri slovesách v SPJ/ČZJ

- v SPJ/ČZJ pri zhodových slovesách je typické vyjadrovanie gramatickej kategórie čísla
- vo vetnej konštrukcii v SPJ: JA-OZNÁMIM-VÁM-VŠETKÝM sa uplatňuje typický **pohyb ruky v poloblúku v horizontálnej polohe**, môže byť artikulovaný jednou alebo dvoma rukami - niekedy sú označované ako **slovesá využívajúce tzv. plurálovú morfému**, čiže ku slovesu je pridaná plurálová morféma ako ekvivalent k SJ nám/vám/im/všetkým
 - napr. POSLAŤ-VŠETKÝM, POVEDAŤ-VŠETKÝM, PORAZIŤ-VŠETKÝCH

Vyjadrovanie pluralizácie pri slovesách v SPJ/ČZJ

- v ďalšej vetnej konštrukcii JA_OZNÁMIM_KAŽDÉMU sa uplatňuje **opakovaný pohyb ruky v poloblúku v horizontálnej polohe** každej danej osobe v skupine stojacej pred priestorom hovoriaceho PJ - niekedy sú označované ako **slovesá využívajúce tzv. distributívny plurál (distributívny aspekt)**, čiže k slovesu je pridaný distributívny plurál ako ekvivalent k SJ každej osobe
 - napr. POSLAŤ-KAŽDÉMU, POVEDAŤ-KAŽDÉMU, PORAZIŤ-KAŽDÉHO

